

Wandelende Portemonnee

Geschreven op 07-02-2011 door Suzanne van der Horst,

Bron: www.suzannevanderhorst.nl

Zeven januari 2011. Ik zit in een vliegtuig met bestemming Kathmandu, Nepal, en zie de verlichte Nederlandse steden onder me in het duister verdwijnen. In mijn rugtas zit €5000. Het is niet mijn geld. Ik heb het gekregen van vrienden en kennissen die via mij arme mensen in Nepal willen helpen.

We maken een tussenlanding in Bahrein en moeten even het vliegtuig uit. Ik benut de tijd om steekproefsgewijs twintig mensen te vragen naar het doel van hun reis. Elf van hen noemen iets met hulp. Het blijkt een populaire bezigheid en Nepal een goede bestemming.

De meeste goeddoeners hebben een uitgesproken visie op wat 'goede' en 'verkeerde' hulp is. Geld geven is dom, dat komt vaak verkeerd terecht. Materiaal geven is beter. De term 'microkrediet' komt voorbij. Alles moet in overleg met de lokale bevolking; wij moeten niet voor hen denken. Elk verhaal eindigt met de dankbaarheid van de Nepalezen, waar de hulpgevers met een glinstering in de ogen over vertellen.

Het land van Himalaya, Mount Everest en hindoeïsme is geen onbekend terrein voor me. In december 2008 bezoek ik het voor het eerst, tijdens een reis door Azië. Nepal is vier keer groter dan Nederland, telt twee keer zoveel inwoners en ligt ingeklemd tussen India en het deel van China dat vroeger Tibet was. De helft van de inwoners moet het doen met minder dan €1 per dag. Ik wil er een documentaire fotograferen over het leven in een sloppenwijk, maar eerst wacht me een cultuurschok.

Ik ben met mijn vijftientig lentes nooit eerder in een derdewereld land geweest en moet wennen aan de cultuur, de religie, het voedsel en de omgangsvormen. Het is koud, de huizen zijn niet verwarmd, er is amper water en elektriciteit. Ik logeer bij een Nepalees gezin. Het duurt een maand voor ik niet meer in een continue staat van verbazing rondloop.

De sloppenwijk die ik uitkiez om foto's te maken ligt in het stadsdeel Thapathali, aan de heilige maar erg vervuilde Bagmati-rivier die dwars door de stad loopt. Vierhonderd gezinnen wonen er in zelfgemaakte hutten van bamboe en zeil. De kinderen dragen gescheurde kleding, hebben verweerde gezichtjes en gaan naar school wanneer ze willen. Ik kom er de eerste dag huilend vandaan. Toch went ook deze plek na verloop van tijd.

Het is een geweldige locatie voor mijn fotografie, maar er bekruipt me een gevoel dat ik iets terug wil doen. Met hulp van familie en vrienden in Nederland knap ik het schooltje op. Ik koop banken en bureaus, schoolmaterialen en speelgoed en word op handen gedragen. Na drie maanden zwaaien ze me met grootse gebaren, lange toespraken en bloemenkransen uit.

Wanneer ik thuis over mijn ervaringen vertel, willen meer mensen geld geven. De kleinschaligheid van mijn project spreekt aan en al vrij snel heb ik €5000 bij elkaar. Ik kan een maand onbetaald verlof krijgen en boek weer een ticket. Ondertussen pakken mijn ouders een specifiek 'hulpproject' op. De twintigjarige Mukunda die een goede vriend van me is geworden, zou graag doorstuderen en mijn ouders willen hem helpen. Hij opent op hun verzoek een bankrekening en zij storten er €1000 op.

In de maanden voor ik terugvlieg naar Nepal word ik onrustig. Waar kan ik die €5000 het beste aan uitgeven? Microkredieten? Onderwijs? Of aan de meest hulpbehoevenden in de samenleving zoals bejaarden en invaliden? Ik mail mijn vrienden en bekenden in Kathmandu en zij dragen opties aan.

Een van de ideeën is de aanschaf van een laptop voor de directeur van een school. Het apparaat is al gekocht voor ik iets heb toegezegd. Ik krijg een mailtje dat het €1500 kostte en dat ik dit in Kathmandu kan komen betalen. Verbaasd mail ik dat ik hiermee niet akkoord ga. De directeur schrijft terug dat hij het geld dan op de kinderen moet verhalen. Ik hou voet bij stuk en heb ineens heel veel zin om mijn ticket te verscheuren. Later blijkt dat het bluff was. De laptop is niet gekocht.

In Kathmandu ga ik eerst terug naar de sloppenwijk. Ik ben benieuwd hoe de zaken er voorstaan en hoe de bewoners er aan toe zijn. De ontvangst is terughoudend. De sloppenwijk lijkt vooruitgang te hebben geboekt: er staan meer stenen huisjes dan hutten en meer mannen hebben een baan, met name in de bouw. Maar er is ook een keerzijde. Doordat de mannen meer verdienen, zijn er van hen ook meer aan drank verslaafd. 's Nachts wordt er gevochten, mensen wantrouwen elkaar.

De grootste teleurstelling is Mukunda, die door mijn ouders wordt gesponsord voor zijn studie. Hij heeft nu een stenen huis. Wanneer we binnen een kop thee drinken geeft hij schoorvoetend toe dat hij het toelatingsexamen niet heeft gehaald. Hij heeft geen werk, want hij kon geen goedbetaalde baan vinden. Van het geld van mijn ouders is nog de helft over. Zijn broer eiste een deel op, de rest is uitgegeven aan 'leven'.

Ik zeg dat hij beter een minder betaalde baan kan aannemen dan geen baan, maar tegen elk voorstel heeft hij bezwaren. Hij ziet beren op de weg, klaagt over onduidelijke pijntjes en ik krijg het gevoel dat hij me maar vindt zeuren. Wanneer ik hem vraag waarom hij zo'n kans om zijn leven te verbeteren laat schieten, antwoordt hij: „Door het geld van je ouders ben ik lui geworden.”

's Nachts weet ik niet of ik wakker lig van de vragen, de kou of de straathonden die onder mijn raam een openluchtconcert opvoeren. In 2008 was het gemakkelijker. Toen geloofde ik nog naïef dat hulp goed was, punt. Die punt is nu een vraagteken.

In de dagen die volgen begint de luiheid waarover Mukunda over sprak me meer op te vallen. Mijn voormalige gastgezin wil naar Nederland gehaald worden. Een vriend vraagt of ik €4000 voor een studie kan ophoesten. Eenjarige kennis vraagt me om een peperdure mobiel. Wanneer ik in de wijk Patan binnen vijf minuten langs acht gebouwen van hulporganisaties wandel, krijg ik het onbehaaglijke vermoeden dat de mensen in dit land nooit zullen stoppen met vragen, omdat het nooit genoeg is.

De tweede helft van de week bezoek ik een opvanghuis waarin zeventig bejaarden zijn gepropt. De oprichtster was bezig met een aanbouw, maar kan de kosten niet meer opbrengen. Omdat ik geen geld wil geven, besluiten we dat ik eten koop waarmee ze de komende maanden vooruit kunnen, waarna zij de bespaarde kosten in de aanbouw kan steken. Ik regel een vrachtwagentje dat het voedsel aflevert, ontvang een toespraak en een oorkonde en de volgende dag een telefoontje. Als ik dit kon betalen, waarom de aanbouw van €2000 dan niet? Moedeloos begin ik aan de laatste twee weken. Ik moet op zoek naar de bloemen in de modder.

Een ander project wordt me aangedragen door Rupchandra, een vriend met een boekwinkeltje in de toeristenwijk Thamel. Het gaat om een school in een buitenwijk van Kathmandu, waar de ouders van 38 kinderen problemen hebben met de betaling van het schoolgeld. Ik ga er kijken.

De school is armoedig. De directeur vraagt of ik er een nieuw gebouw kan neerzetten, hoewel hij weet dat mijn budget niet zover reikt. We besluiten dat ik voor de 38 kinderen een jaar gratis school, uniforms en schoolmaterialen regel. Rupchandra neemt van alle kinderen de maten op, we maken een begroting, schatten alles ruim in en ik stel heel duidelijk wat het maximale budget is.

Rupchandra schaft zonder overleg passers en geodriehoeken aan voor de kleuters. Hij raakt de gegevens van de kinderen kwijt, waarna hij op de gok schoenen, broeken, overhemden en truien bestelt. Wanneer we de kleding

verdelen stelt hij dat bepaalde kinderen de truimaat van een volwassene hebben en de schoenmaat van een kleuter. Ook blijft hij meer kinderen aandragen. Steeds als ik hem vraag of dit binnen het budget past, antwoordt hij positief. Wanneer we per kind gevulde tassen in de taxi willen zetten vallen de bodems er uit. Hij maakt geen prijsafpraak met de taxichauffeur waardoor die dus na de rit de hoofdprijs eist en uiteindelijk komen we 5000 rupees, zo'n €50 euro te kort.

Ik weet dat Rupchandra het goed bedoelt, maar toch laat ik hem het probleem met de budgetoverschrijding zelf oplossen. Ik ben duidelijk geweest. Deze weken zijn voor mij een lesje assertiviteit. Telkens weer moet ik ingewikkelde knopen doorhakken, streng zijn en soms boos worden terwijl dat helemaal niet in mijn aard ligt.

Halverwege de reis heb ik een afspraak met Kesang Shresta. Hij heeft in Kathmandu een middelbare school opgericht en veel ervaring met ontwikkelingshulp in zijn land. Ik wil weten wat hij van mijn aanpak vindt. Kesang vertelt me dat er veel misbruik wordt gemaakt van goedbedoelende buitenlanders, dat veel Nepalezen gewend zijn geraakt aan krijgen zonder zelf iets te doen, dat er veel misverstanden ontstaan door gebrek aan inzicht in de Nepalese cultuur en dat de ontwikkelingshulp corruptie in de hand werkt. „Met geld kun je mensen helpen, maar ook kapotmaken. Je moet daar heel goed over nadenken.”

Uit Nederland krijg ik opbeurende mailtjes. Het is goed wat ik doe, zeggen vrienden en familie. Maar waarom voelt het dan niet zo?

In de laatste week ontmoet ik op straat 'schoenendokter' Dharam. Hij is met zijn gezin vanuit India naar Kathmandu geëmigreerd, omdat daar meer werk zou zijn. Toen de bus arriveerde ontdekte hij dat zijn schoenpoetskist was gestolen. Dharam treft het niet. Zijn verhaal bevat alle aspecten van een eersteklas oplichtersverhaal en ik ben het die dag spuugzat dat mensen me steeds zien als een wandelende portemonnee. Maar wie zegt dat hij niet de waarheid spreekt?

Wanneer ik hem een paar dagen later weer tegenkom, besluit ik met hem mee te gaan. Ik kijk rond in zijn woning van palen en zeildoek en constateer dat hij liefdevol met zijn vrouw en kinderen omgaat. Ik vertrouw op mijn intuïtie en koop een goedgevulde schoenpoetskist voor hem. Dat voelt goed.

De reis zit erop. Drie weken Nepal hebben veel stof tot nadenken opgeleverd. Eenmaal thuis vind ik mijn empathisch vermogen terug. Ik lig in bed en denk aan al die Nepalezen die maar niet vooruitkomen omdat ze aanhoudend in afwachting zijn van wat ze krijgen van mensen zoals ik.

Had Mukunda wel gestudeerd als we hem het geld niet hadden gegeven? Wat moeten de kinderen volgend jaar, als ik niet naar Nepal kom om het schoolgeld te betalen? Waar is de Nepalese regering in dit hele verhaal? Het maakt me boos en verdrietig, maar ik kan het de Nepalezen niet kwalijk nemen. Dan nog eerder mezelf. Ik hoor geen straathonden buiten. Het is niet koud. En toch lig ik wakker.